

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών

ΤΕΧΝΙΚΗ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Δίκαιο της Ενέργειας

Ο Λιγνίτης

**Τα αποκλειστικά δικαιώματα εξόρυξης
και εκμετάλλευσης του λιγνίτη**

Δρ Γεώργιος Σκόδρας

Επίκουρος Καθηγητής

Περιεχόμενα

- Εισαγωγή – Στοιχεία Δικαίου
- Νομοθεσία Δημοσίων Έργων
- Νομοθεσία Μελετών Δημοσίου
- **Δίκαιο της Ενέργειας**
- Δίκαιο του Περιβάλλοντος
- Νομοθεσία Υγιεινής & Ασφάλειας

Τριών δει μέμνησον τον άρχοντα

- *Ότι άνθρωπων άρχει*
- *Ότι κατά **Νόμον** άρχει*
- *Ότι ούκ άεί άρχει*

Η παραχώρηση αποκλειστικών δικαιωμάτων στην ΔΕΗ

- ❑ Σύμφωνα με το άρθρο 22 του ΝΔ 4029 της 12^{ης}/13^{ης} Νοεμβρίου 1959, **η ΔΕΗ έχει αποκλειστικά δικαιώματα εκμετάλλευσης λιγνίτη στο νομό Αρκαδίας**, δηλαδή κατ' ουσία στα κοιτάσματα της λεκάνης της Μεγαλόπολης. Η ισχύς των δικαιωμάτων αυτών ανανεώθηκε για τελευταία φορά το 1976
- ❑ Στη συνέχεια, **κατόπιν συγχώνευσης της ΛΙΠΤΟΛ στη ΔΕΗ**, η τελευταία **υποκαταστάθηκε σε όλα τα προνόμια, εμπράγματα, ενοχικά δικαιώματα και υποχρεώσεις** της εταιρείας που συγχωνεύθηκε
- ❑ Η μετάβαση αυτή **εξομοιώθηκε με καθολική διαδοχή**, σύμφωνα με τον Ν 134/1975. Αναλυτικότερα με το άρθρο 3 του ν. 134/1975 από την συντέλεση της συγχώνευσης **περιήλθε στη ΔΕΗ το δικαίωμα αναζήτησης, εξόρυξης και εκμετάλλευσης λιγνίτη στην περιοχή Πτολεμαΐδας**, σε έκταση εμβαδού περίπου 137 τετρ. χιλ.
- ❑ Επίσης, ο νόμος προέβλεπε ότι **με υπουργική απόφαση επιτρέπεται να ορίζονται και άλλες περιοχές σε όλη την Χώρα στις οποίες η ΔΕΗ θα έχει το αποκλειστικό δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης στερεών καυσίμων ορυκτών υλών**
- ❑ Με αυτό τον τρόπο, στην περίπτωση της ΔΕΗ χρησιμοποιήθηκε αυτοτελής νομική βάση για την χορήγηση αδειών με αντικείμενο τα δημόσια κοιτάσματα

Η παραχώρηση αποκλειστικών δικαιωμάτων στην ΔΕΗ

- ❑ Βάσει του ν. 134/1975, παρά την έναρξη ισχύος του Μεταλλευτικού Κώδικα, **μόνον η ΔΕΗ εξασφάλισε δικαιώματα** για την αναζήτηση και εκμετάλλευση ορυχείων
- ❑ Αν και στις περισσότερες περιπτώσεις παραχωρήθηκαν στη ΔΕΗ δικαιώματα τόσο αναζήτησης, όσο και εκμετάλλευσης λιγνιτικών κοιτασμάτων, σε δύο περιπτώσεις (κοιτάσματα Δράμας και Ελασσόνας), το κράτος της παραχώρησε μόνο δικαιώματα αναζήτησης
- ❑ Το **1976** με απόφαση του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (ΦΕΚ Β'282/1976) που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 134/1975, **χορηγήθηκε στη ΔΕΗ αποκλειστικό δικαίωμα** για την αναζήτηση και εκμετάλλευση στερεών καυσίμων υλών (λιγνίτη) στις περιοχές **Αμυνταίου και Προσηλίου-Τριγωνικού**
- ❑ Το **1988** με απόφαση του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (ΦΕΚ Β'596/1988) **χορηγήθηκε στη ΔΕΗ αποκλειστικό δικαίωμα** για την αναζήτηση και εκμετάλλευση στερεών καυσίμων υλών (λιγνίτη) στις περιοχές **Αμυνταίου και Κομνηνών**. Στις περιοχές αυτές η παραχώρηση εκπνέει το 2016 με δικαίωμα παράτασης για ακόμη είκοσι χρόνια
- ❑ Ομοίως, το **1994** με απόφαση του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (ΦΕΚ Β'633/1994) **χορηγήθηκε στη ΔΕΗ αποκλειστικό δικαίωμα** για την αναζήτηση και εκμετάλλευση στερεών καυσίμων υλών (λιγνίτη) στην περιοχή της **Φλώρινας**. Η παραχώρηση εκπνέει το 2024 με δικαίωμα παράτασης για ακόμη είκοσι χρόνια

Η παραχώρηση αποκλειστικών δικαιωμάτων στην ΔΕΗ

- *Η ΔΕΗ λόγω των αποκλειστικών δικαιωμάτων που της έχουν χορηγηθεί, έχει την υποχρέωση να καταβάλλει ετησίως ειδικό τέλος για τις περιοχές που εκμεταλλεύεται, το οποίο ανέρχεται σε ποσοστό 0,4% του ετήσιου κύκλου εργασιών της.*
- *Το ποσό που προκύπτει κατανέμεται στους νομούς που είναι εγκατεστημένα τα λιγνιτωρυχεία και οι λιγνιτικοί σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ανάλογα με την εκάστοτε παραγωγή [άρθρο 20 του ν. 2446/1996, ΥΑ Δ5/ΗΛ/Β/Φ5.179/17788/23-4-2005 (ΦΕΚ Β'1370), ΥΑ Δ5/ΗΛ/Β/Φ.5.179/456/οικ.575/9-1-2008 (ΦΕΚ Β'12)]*

- ❑ *Η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατόπιν καταγγελίας, διαπίστωσε ότι από το 1975 και εξής, η Ελληνική Δημοκρατία μεταβίβασε στη ΔΕΗ δικαιώματα αναζήτησης και εξόρυξης, για τα μεγάλα υπάρχοντα δημόσια ορυχεία στην περιοχή Πτολεμαΐδας τα οποία δεν εκμεταλλευόταν ήδη η ΔΕΗ, έχει δε εκχωρήσει χωρίς διαγωνισμό και αποκλειστικά στη ΔΕΗ νέα δικαιώματα αναζήτησης και εκμετάλλευσης για δημόσια κοιτάσματα λιγνίτη, με εξαίρεση λίγα κοιτάσματα πολύ μικρού μεγέθους*
- ❑ *Το αποτέλεσμα είναι ότι, με εξαίρεση ορισμένα πολύ μικρά ορυχεία και δύο ορυχεία μεσαίου μεγέθους για τα οποία τα δικαιώματα εκχωρήθηκαν σε τρίτους πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ουσιαστικά το σύνολο των αποθεμάτων λιγνίτη στην Ελλάδα βρίσκεται υπό τον έλεγχο της ΔΕΗ*
- ❑ *Ειδικότερα, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η ΔΕΗ κατέχει σήμερα τα δικαιώματα εκμετάλλευσης για την πλειονότητα (91%) των δημόσιων αποθεμάτων για τα οποία έχει χορηγηθεί άδεια εκμετάλλευσης*

- ❑ *Υπάρχουν μερικά εκμεταλλεύσιμα αποθέματα για τα οποία δεν έχουν ακόμη χορηγηθεί άδειες εκμετάλλευσης, ιδίως τα κοιτάσματα της Δράμας και της Ελασσόνας*
- ❑ *Η ΔΕΗ κατέχει σήμερα τα δικαιώματα για το 62% περίπου των εκμεταλλεύσιμων αποθεμάτων*
- ❑ *Η ΔΕΗ θα κατέχει δικαιώματα εκμετάλλευσης για το 94% των εν λόγω εκμεταλλεύσιμων αποθεμάτων εάν της εκχωρηθούν τα δικαιώματα εκμετάλλευσης για τα κοιτάσματα Δράμας και Ελασσόνας, για τα οποία η ΔΕΗ υπέβαλλε αίτηση το 1998*
- ❑ *Η Επιτροπή εξέδωσε επίσημη προειδοποιητική επιστολή που παρείχε στην Ελλάδα διορία δύο μηνών, εντός της οποίας έπρεπε η Ελλάδα είτε να παράσχει ικανοποιητική αιτιολόγηση των δικαιωμάτων είτε έπρεπε να προβεί στην κατάργησή τους*

Οι βασικές απαντήσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας επικεντρώθηκαν στην αγορά προμήθειας λιγνίτη, στα δικαιώματα της ΔΕΗ για την εκμετάλλευση λιγνίτη, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη και ειδικότερα:

□ *Η Ελληνική Δημοκρατία, στην από 5 Ιουλίου 2004 επιστολή της διατείνεται ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής αγοράς προμήθειας λιγνίτη και πιο συγκεκριμένα ότι το σύνολο της παραγωγής λιγνίτη της ΔΕΗ χρησιμοποιείται για τις δικές της μονάδες παραγωγής που βρίσκονται δίπλα στα λιγνιτωρυχεία και έχουν σχεδιασθεί έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των λιγνιτικών πεδίων όπου έχουν κατασκευασθεί*

Η εκμετάλλευση λιγνίτη προϋποθέτει μακροχρόνιες επενδύσεις των οποίων η διάρκεια είναι ίδια με εκείνη της μονάδας ηλεκτροπαραγωγής στην οποία θα χρησιμοποιηθεί ο λιγνίτης, καθώς επίσης ότι οι δυσκολίες που συνδέονται με την μεταφορά του λιγνίτη καθιστούν αναγκαία την κάθετη ολοκλήρωση

Η Ελληνική κυβέρνηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ΔΕΗ δεν είναι δυνατόν να θεωρείται ότι δεσπόζει σε μια αγορά στην οποία δεν δραστηριοποιείται ούτε πραγματικά ούτε δυνητικά ως πωλητής

□ Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι τα δικαιώματα που έχουν παραχωρηθεί στη ΔΕΗ δεν είναι αποκλειστικά για το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας, αλλά είναι αποκλειστικά μόνο ως προς συγκεκριμένα κοιτάσματα λιγνίτη

Οι εθνικές αρχές εξηγούν ότι η μακρά διάρκεια ισχύος των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης λιγνίτη συνδέεται με την επίτευξη «εύλογης απόδοσης» επί των σχετικών επενδύσεων

Ειδικότερα, διευκρινίζουν, δικαιώματα εκμετάλλευσης στηρίζονται οπωσδήποτε σε διάρκεια ισχύος 40-50 ετών, με βάση την αναμενόμενη διάρκεια ζωής μιας μονάδας παραγωγής ενέργειας και υπό αυτή την έννοια, τα δικαιώματα που έχουν παραχωρηθεί στη ΔΕΗ δεν συνιστούν προνομιακή μεταχείριση

Το τέλος ύψους 6% με το οποίο επιβαρύνονται τα ορυχεία ιδιωτικής εκμετάλλευσης επιβάλλεται όταν ο λιγνίτης πωλείται σε τρίτους και όχι όταν προορίζεται για ίδια χρήση, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ΔΕΗ

□ Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει νομοθετική απαγόρευση της κατασκευής μονάδων ηλεκτροπαραγωγής με βάση τον λιγνίτη και ότι οποιοσδήποτε νεοεισερχόμενος στην αγορά αυτή μπορεί να υποβάλλει αίτηση χορήγησης αδείας για την κατασκευή τέτοιων μονάδων

Διατυπώνει την εκτίμηση ότι οι νεοεισερχόμενοι προτιμούν να χρησιμοποιούν άλλους τύπους καυσίμων, όπως είναι το φυσικό αέριο, διότι οι τύποι αυτοί προϋποθέτουν επενδύσεις λιγότερο χρονοβόρες και μικρότερης κλίμακας

- ❑ *Η Επιτροπή στην υπό κρίση υπόθεση επικαλέστηκε τα **άρθρα 86 παρ. 1 και 82 της Συνθήκης***
- ❑ *Το άρθρο 86 παρ. 1 της Συνθήκης ΕΚ ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν θεσπίζουν ούτε διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της Συνθήκης, ιδίως προς εκείνους των άρθρων 12 και 81 έως 89, ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα*
- ❑ *Το άρθρο 86 παρ. 1 εφαρμόζεται στις δημόσιες επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις στις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα*
Το ΔΕΚ παγίως ορίζει τη δημόσια επιχείρηση ως «[...] κάθε επιχείρηση στην οποία το δημόσιο δύναται να ασκήσει αποφασιστική επιρροή. Τεκμαίρεται ότι υπάρχει αποφασιστική επιρροή όταν το δημόσιο άμεσα ή έμμεσα έχει την πλειοψηφία του κεφαλαίου [...]»
- ❑ *Η Επιτροπή συμπέρανε ότι η ΔΕΗ είναι δημόσια επιχείρηση, δεδομένου ότι ελέγχεται από την Ελληνική Δημοκρατία και ότι επομένως τα μέτρα που έλαβε η Ελληνική Δημοκρατία υπέρ της ΔΕΗ εμπίπτουν στο άρθρο 86 παρ. 1.*

□ Το άρθρο 82 της Συνθήκης ΕΚ ορίζει ότι είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματος της. Σύμφωνα με την νομολογία του ΔΕΚ, ένα μέτρο κράτους μέλους παραβιάζει το άρθρο 86 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 82 όταν η άσκηση και μόνο των αποκλειστικών δικαιωμάτων που έχουν χορηγηθεί στην οικεία επιχείρηση την άγει σε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της ή όταν τα δικαιώματα αυτά είναι ικανά να δημιουργήσουν μια τέτοια κατάσταση, που οδηγεί εκ των πραγμάτων την επιχείρηση αυτή σε καταχρηστική συμπεριφορά.

Το ΔΕΚ έχει ακόμη αποφανθεί ότι αν η ανισότητα ευκαιριών μεταξύ επιχειρηματιών και, συνεπώς, η στρέβλωση του ανταγωνισμού αποτελούν συνέπεια κρατικού μέτρου, το μέτρο αυτό αποτελεί παράβαση του άρθρου 86 παρ. 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 82.

Η παραβίαση των άρθρων 86 και 82 ΣυνθΕΚ από την Ελλάδα

□ Η Επιτροπή εξέτασε και τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου 82 της Συνθήκης και έκρινε ότι το υπό εξέταση κρατικό μέτρο αφορά την αγορά προμήθειας λιγνίτη και την χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Αναφορικά με τις γεωγραφικές περιοχές η Επιτροπή έκρινε ότι η γεωγραφική έκταση της αγοράς προμήθειας λιγνίτη δεν υπερβαίνει το εθνικό επίπεδο και ότι η γεωγραφική έκταση της αγοράς χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ταυτίζεται με την εδαφική κάλυψη του «διασυνδεδεμένου συστήματος», δηλαδή της ηπειρωτικής Ελλάδας

□ Η Επιτροπή λαμβάνοντας υπόψη ότι το μερίδιο της ΔΕΗ επί της συνολικής παραγωγής λιγνίτη ήταν σταθερά πάνω από το 97% από το 2000, ότι οι δυνατότητες για ανταγωνιστικό εφοδιασμό στην Ελλάδα είναι περιορισμένες και αβέβαιες και ότι στην χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας το μερίδιο της ΔΕΗ παραμένει πάνω από 85%, έκρινε ότι η ΔΕΗ κατέχει δεσπόζουσα θέση στην Ελληνική αγορά προμήθειας λιγνίτη και στην αγορά χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα

Η επηρεαζόμενη αγορά είναι η Ελληνική αγορά χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα, η οποία αποτελεί σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς

- *Η Επιτροπή τελικώς έκρινε στην απόφαση της 5^{ης} Μαρτίου 2008 ότι το άρθρο 22 παρ. 1 του ΝΔ 4029/1959, το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν. 134/1975 και οι υπουργικές αποφάσεις των ετών 1976, 1988 και 1994 (ΦΕΚ Β'282/1976, ΦΕΚ Β'596/1988 και ΦΕΚ Β'633/1994) αντιβαίνουν στο άρθρο 86 παρ. 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 82 της Συνθήκης*

Ειδικότερα, καλύπτουν αποθέματα 2106 Mt, δηλαδή το 91% των συνολικών αποθεμάτων για τα οποία έχουν παραχωρηθεί δικαιώματα εκμετάλλευσης έως σήμερα

Κατά την Επιτροπή, η Ελληνική Δημοκρατία διατήρησε ακολούθως σε ισχύ τα εν λόγω μέτρα με το να μην παραχωρήσει δικαιώματα για κανένα αξιόλογο κοιτάσμα, παρά τις δυνατότητες που παρείχε ο Μεταλλευτικός Κώδικας

Κατά την Επιτροπή η Ελλάδα, αντί να εφαρμόσει ουσιαστικά τον Μεταλλευτικό Κώδικα, χορήγησε δικαιώματα σε άλλες επιχειρήσεις μόνο για κοιτάσματα με αμελητέα αποθέματα

□ *Κατά την Επιτροπή, η ΔΕΗ εξασφάλισε δικαιώματα αναζήτησης χωρίς διαγωνισμό για τα υπόλοιπα εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα –κατά βάση της Δράμας και της Ελασσόνας- για τα οποία δεν έχουν ακόμη εκχωρηθεί τα δικαιώματα εκμετάλλευσης*

Η απόφαση για παράταση της ισχύος των δικαιωμάτων αναζήτησης για τα συγκεκριμένα κοιτάσματα διαλαμβάνει τους όρους υπό τους οποίους η ΔΕΗ μπορεί να ζητήσει και να εξασφαλίσει δικαιώματα εκμετάλλευσης για τα υπόψη κοιτάσματα

Κατά την Επιτροπή επομένως, η υπόψη απόφαση περιάγει την ΔΕΗ σε προνομιακή θέση για την εξασφάλιση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης για τα εναπομένοντα διαθέσιμα εκμεταλλεύσιμα αποθέματα

- *Κατά την Επιτροπή, επειδή η ΔΕΗ είναι η πρώην μονοπωλιακή επιχείρηση στον τομέα της παραγωγής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεν είναι δυνατόν να συμπεράνει κανείς ότι τα υπό εξέταση μέτρα επέτρεψαν στην ΔΕΗ να δημιουργήσει ή να ενισχύσει τη δεσπόζουσα θέση της*
Παρόλα αυτά, τα κρατικά μέτρα έχουν εν πάση περιπτώσει ως συνέπεια να παρεμποδίζεται η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά, με αποτέλεσμα να ενισχύεται ή να διατηρείται η θέση της ΔΕΗ στην αγορά χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας
Πράγματι, μετά την πάροδο πέντε και πλέον ετών από την απελευθέρωση, μόνο μία επιχείρηση κατασκεύασε νέα μονάδα ηλεκτροπαραγωγής προκειμένου να συναγωνισθεί την ΔΕΗ στην αγορά χονδρικής προμήθειας, ενώ το Δημόσιο είναι υποχρεωμένο να διεξάγει διαγωνισμούς με κρατική επιχορήγηση για την ενίσχυση της ασφάλειας του εφοδιασμού, ούτως ώστε να δοθούν κίνητρα σε ανταγωνιστές της ΔΕΗ να κατασκευάσουν νέες μονάδες

- ❑ *Τα υπό εξέταση κρατικά μέτρα επαυξάνουν σε σημαντικό βαθμό τους φραγμούς για την είσοδο στην αγορά και περιάγουν τους ανταγωνιστές σε μειονεκτική ανταγωνιστική θέση μέσω της διαμόρφωσης άνισων ευκαιριών μεταξύ των διαφόρων επιχειρήσεων όσον αφορά την πρόσβαση σε πρωτογενή καύσιμα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας*
- ❑ *Αυτό ισχύει ανεξάρτητα από τα άλλα εμπόδια που ενδεχομένως φράσσουν την είσοδο στην συγκεκριμένη αγορά*
- ❑ *Τα εν λόγω κρατικά μέτρα θα αποτελούσαν ομοίως εμπόδιο για την είσοδο, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η ΔΕΗ θα πλήρωνε κάποιο αντίτιμο ή δικαιώματα εκμετάλλευσης, αφού θα παρέμεινε το στοιχείο της άνισης μεταχείρισης*

- Η Επιτροπή συνάγει ότι *«η Ελληνική Δημοκρατία, μέσω της παραχώρησης και διατήρησης οιονεί μονοπωλιακών δικαιωμάτων για την αναζήτηση και εκμετάλλευση λιγνίτη και ματ' επέκταση προνομιακής πρόσβασης στη φθηνότερη πηγή ηλεκτρικής ενέργειας έχει δημιουργήσει μια κατάσταση άνισων ευκαιριών μεταξύ των διαφόρων επιχειρήσεων στην αγορά χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, με αποτέλεσμα την στρέβλωση του ανταγωνισμού προς όφελος της δημόσιας επιχείρησης ΔΕΗ και την συνακόλουθη ενίσχυση της δεσπόζουσας θέσης της στην αγορά χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας»*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!